

Børn og unges fritidsliv i udsatte boligområder i Århus

Det Boligsociale Fællessekretariat

Udgiver: Det Boligsociale Fællessekretariat

Undersøgelsesperiode: marts-maj 2009

Udgivelse: juni 2009

Rapporten kan rekvireres ved henvendelse til

Det Boligsociale Fællessekretariat

Saralyst Allé 55

8270 Højbjerg

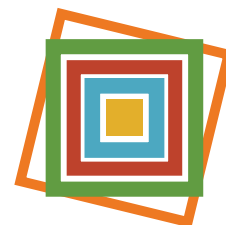
Telefon 8734 0002

fs@fs-bydele.dk

www.bydele.dk

Forsidefoto: Gunni Seidelin

Det Boligsociale Fællessekretariat er et samarbejde mellem alle almene boligforeninger i Århus. Fællessekretariatet blev etableret i 2007 med det formål at koordinere og styrke den boligsociale indsats i de udsatte boligområder i Århus. Se mere om Fællessekretariatet på www.bydele.dk

Resumé

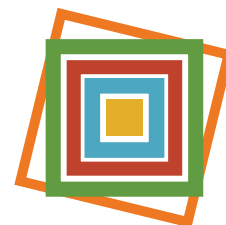
Børn og unge fylder meget i de udsatte boligområder rundt omkring i landet og således også i Århus. I de udsatte boligområder i Århus er lidt over en tredjedel af beboerne børn og unge under 18 år, mens det kun gælder for hver femte beboer i Århus som helhed. Med de mange børn og unge er der behov for et godt fritidsliv med mange forskellige aktivitetstilbud. Spørgsmålet er imidlertid, hvordan fritidslivet i de udsatte boligområder ser ud.

På baggrund af en undersøgelse af omfanget og brugen af kommunale og foreningsbaserede fritidstilbud til børn og unge i Viby Syd, Bispehaven, Herredsvang og Gellerup/Toveshøj, konkluderer denne rapport, at fritidslivet i de udsatte boligområder har nogle mangler.

Overordnet set tegner undersøgelsen et billede af, at de eksisterende tilbud i områderne kun opfanger en mindre del af børnene og de unge. Med et svagt foreningsliv i områderne og en række barrierer for brug af eksterne foreningstilbud er fritidslivet i områderne i høj grad knyttet op på de kommunale fritids- og ungdomsklubber. Klubberne har dog trods deres centrale funktion i områderne relativt lave dækningsgrader. Høj kontingentbetaling, skæv medlemssammensætning, dårligt ry og børnenes skolesituation er nogle af de faktorer, der indvirker på børn og unges brug af klubtilbuddene.

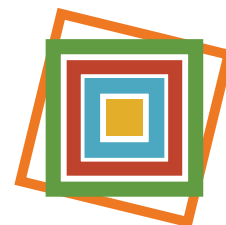
På denne baggrund giver rapporten en række anbefalinger til udvikling af såvel foreningstilbuddene som klubtilbuddene til børn og unge i de udsatte boligområder. Anbefalingerne spænder bredt og drejer sig om kontingentnedsættelse i klubberne, fysiske renoveringer af både klubber og udearealer i boligområderne, særlige indsatser i forhold til heldagsskolebørn og pendlerbørn, konkret foreningsstøtte samt fritidsvejledning til børn, unge og deres forældre.

Med disse anbefalinger lægger rapporten op til en flerstrengt indsats med inddragelse af alle relevante aktører på fritidsområdet. Det er håbet, at vi med denne rapport kan få igangsat en nærmere diskussion af fritidslivet i de udsatte områder og ikke mindst få iværksat de rette indsatser til at sikre et godt og indholdsrigt fritidsliv for de mange børn og unge i de udsatte boligområder i Århus.

Indhold

INTRODUKTION	5
KOMMUNALE FRITIDSTILBUD	6
HVOR MANGE BRUGER KLUBBERNE?	9
<i>Klubbernes dækningsgrad i de fire områder</i>	10
<i>Andel børn der benytter klubtilbud</i>	11
HVEM BRUGER KLUBBERNE?	12
BARRIERER FOR BRUG AF DE KOMMUNALE KLUBBER	13
<i>Kontingent</i>	14
<i>Klubbernes ry og medlemssammensætning</i>	15
<i>Heldagsskoler og pendlerbørn</i>	15
UDVIKLING AF KLUBTILBUDET - ANBEFALINGER	17
<i>Lavere kontingent</i>	17
<i>Forældrekontakt og bedre fysiske rammer</i>	17
<i>Aflastning af klubberne</i>	18
<i>Afklaring af pendlerbørnenes fritidsliv</i>	18
FORENINGSTILBUD	20
BØRNE OG DE UNGES DELTAGELSE I FORENINGSLIVET	21
BARRIERER OG UDFORDRINGER I FORHOLD TIL BØRN OG UNGES INTEGRATION I FORENINGSLIVET	21
<i>De unges adfærd og foreningernes evne til at rumme de unge</i>	21
<i>Forældrenes rolle</i>	22
<i>Kontingent</i>	23
UDVIKLING AF FORENINGSTILBUD - ANBEFALINGER	24
<i>Støtte til børn, unge og deres forældre</i>	24
<i>Pædagogisk støtte til trænere</i>	25
<i>Udvikling af lokale foreninger</i>	25
UDVIKLING AF BØRNS OG UNGES FRITIDSLIV – NOGLE OVERORDNEDE DISKUSSIONER.....	27
SATSNING PÅ INTERNE CONTRA EKSTERNE TILBUD	27
UDELIV ELLER STRUKTUREREDE FRITIDSTILBUD	28
KONKLUSION	30
BILAG 1: LISTE OVER INTERVIEWPERSONER.....	32
BILAG 2: KILDEmateriale	33

Introduktion

De udsatte boligområder i Århus er som i resten af landet præget af store børnetal. Ser vi samlet på nogle af de udsatte boligområder i Århus udgør andelen af børn og unge under 18 år 35,1% af det samlede beboerantal. Hermed er der for hvert barn kun 1,8 voksne.¹ De tilsvarende tal for Århus Kommune som helhed er henholdsvis 20,6% og 3,8 voksne pr. barn (Danmarks Statistik, KÅS-tal 2008).

Med de mange børn og de få voksne er der i de udsatte boligområder et markant behov for en bred vifte af gode fritidstilbud. Af beboerundersøgelser foretaget af Det Boligsociale Fællessekretariat i en række boligområder i Århus fremgår det imidlertid, at såvel beboere som professionelle aktører anser fritidslivet for mangelfuldt i disse områder. Nogle peger på, at der ganske enkelt mangler tilbud, mens andre mener tilbuddene måske nok er der, men at brugen af dem er begrænset.²

På denne baggrund er formålet med denne undersøgelse at kaste mere lys over fritidslivet i de udsatte boligområder i Århus. Mere præcist er følgende spørgsmål i fokus:

- Hvilke fritidstilbud er der til børn og unge i de udsatte boligområder?
- Hvor mange og hvem benytter tilbuddene?
- Hvilke eventuelle barrierer er der for en optimal udnyttelse af tilbuddene?

Med disse spørgsmål lægges der ikke op til en fuldstændig kortlægning af samtlige fritidstilbud i alle udsatte boligområder i Århus. Der er derimod tale om en overordnet skitsering af, hvad der findes af fritidstilbud i kommunalt regi men også i det frivillige foreningsliv i et antal udvalgte boligområder. De udvalgte boligområder er:

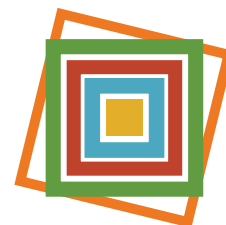
- Gellerup/Toveshøj
- Herredsvang
- Bispehaven
- Rosenhøj/Søndervangen/Kjærslund (herefter Viby Syd)

Disse områder er valgt, fordi det til dels er her beboerundersøgelserne er gennemført. Herudover er der tale om boligområder af en sådan størrelse og med så mange børn, at det forekommer rimeligt at analysere deres fritidsliv særskilt. De fire boligområder er nogle af de mest børnerige områder i byen med en gennemsnitlig andel af børn og unge under 18 år på 36,4%.

Undersøgelsen af fritidslivet i de fire boligområder er gennemført i perioden marts-maj 2009 ved hjælp af interviews med nøgleaktører på børn- og ungeområdet samt forskellige former for data,

¹ Opgørelsen er lavet på baggrund af data for følgende boligområder: Gellerup/Toveshøj, Herredsvang, Rosenhøj/Søndervangen/Kjærslund, Bispehaven, Kalmargade, Frydenlund, Trigeparken og Rundhøj.

² Beboerundersøgelserne er gennemført i følgende områder: Rosenhøj, Søndervangen, Kjærslund og Gellerup/Toveshøj. Se resultaterne på www.bydele.dk

dokumentation og information fra Århus Kommune. De udvalgte interviewpersoner repræsenterer de kommunale fritidstilbud, foreninger samt boligforeningernes boligsociale indsats i områderne. En liste over interviewpersoner findes i bilag 1.

Alt i alt er der altså tale om en undersøgelse, der ud fra de professionelle aktørers perspektiv giver en overordnet skitsering af kommunale og foreningsmæssige tilbud i fire udvalgte boligområder. Hermed er undersøgelsen et første forsøg på at opdyrke mere viden om fritidslivet i de udsatte boligområder i Århus. Med udgangspunkt i denne undersøgelse kan man forestille sig en række videre undersøgelser af problemstillingen, hvor man dels inddrager flere informanter, herunder børnene og de unge selv, samt i større skala decideret kortlægger samtlige tilstedeværende tilbud og deres medlems-/deltagertilslutning. Kortlægninger af denne karakter og skala vil imidlertid kræve en fælles indsats fra kommune, frivillige foreninger, boligforeninger og andre relevante aktører – en indsats man kun kan håbe kan iværksættes ved fælles hjælp i fremtiden. Indtil da er det håbet, at vi med denne undersøgelse kan nå det første skridt i en afklaring af, hvordan fritidslivet ser ud i de udsatte boligområder og ikke mindst få påbegyndt en tiltrængt diskussion af, hvordan fritidslivet kan udvikles og forbedres til gavn for de mange børn og unge i boligområderne.

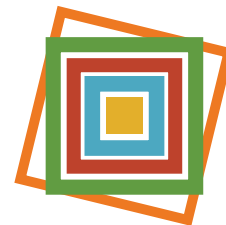
God læselyst.

Læsevejledning:

Undersøgelsens resultater præsenteres i det følgende under 3 hovedoverskrifter:

- Kommunale fritidstilbud
- Foreningstilbud
- Udvikling af børn og unges fritidsliv – nogle overordnede diskussioner

Afsnittene om de kommunale fritidstilbud og foreningstilbuddene er begge bygget op med en overordnet skitsering af tilbuddene, et overblik over hvor mange og hvem der bruger tilbuddene, en diskussion af barrierer for brug af tilbuddene samt en række anbefalinger til udvikling af tilbuddene.

Kommunale fritidstilbud

Århus Kommune er på fritidsområdet inddelt i 13 såkaldte fritidscentre, hvor de undersøgte boligområder hører til hver deres fritidscenter, som det fremgår nedenfor.

- Herredsvang: Fritidscenter 2 (Hasle , Frydenlund og Møllevangen)
- Gellerup/Toveshøj: Fritidscenter 11 (Tovshøj og Nordgård)
- Bispehaven: Fritidscenter 13 (Tilst, Skjoldhøj, Sabro og Ellekær)
- Viby Syd: Fritidscenter 9 (Vestergård, Viby, Rosenvang, Søndervang)

Det enkelte fritidscenter ledes af en fritids- og ungdomsskoleleder, der har ansvaret for at udmønte Århus Kommunes fritids- og ungdomsskoleplan (FU-plan) fra 2007. Ifølge FU-planen skal det enkelte fritidscenter som minimum sikre, at der er et åbent klubtilbud og evt. legepladstilbud for børn og unge i alderen 11-17 år samt et alment ungdomsskoletilbud for unge i alderen 14-17 år (Århus Kommunes fritids- og ungdomsskoleplan, 2007, s. 18).

I alle fire boligområder er der således etableret kommunale klub- og ungdomsskoletilbud til børn og unge i alderen 11-17 år. Fritidsklub er for børn i alderen 5.-7. klasse, mens ungdomsklub og ungdomsskole er for de 14-17-årige. Hertil kommer, at der i Herredsvang, Bispehaven og Gellerup/Toveshøj er åbne pædagogisk ledede legepladser.³

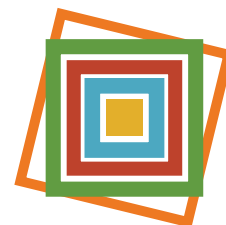
I det følgende fokuseres primært på de kommunale fritids- og ungdomsklubber som det brede fritidstilbud til hele gruppen af børn og unge efter SFO-alderen, dvs. 11-17 år. Ungdomsskolerne berøres indledningsvist i mindre omfang.

Ungdomsskolerne

Ungdomsskoletilbuddene i områderne varierer med hensyn til såvel indhold som omfanget af fagudbuddet. Generelt set kan man dog sige, at der er tale om såvel fagspecifikke boglige kurser som mere idrætsorienterede, kreative og praktiske fag. Fælles for alle ungdomsskolekurserne er, at de er gratis.

Antallet af brugere registreres forskelligt fra område til område, og det er derfor svært at give et samlet og sammenligneligt overblik over ungdomsskolernes dækningsgrad i de fire områder. I fritidsområde 2 opgør man eksempelvis antallet af brugere for hele fritidsområdet og ikke specifikt for de forskellige boligområder eller afdelinger i fritidsområdet. Ydermere er der den forskel, at nogle områder baserer opgørelserne på antal tilmeldinger, mens andre fokuserer på antal individer, der i princippet kan have flere holdtilmeldinger. I de områder hvor man opgør på individniveau og specifikt på lokale afdelinger af ungdomsskolen peger opgørelserne på, at man i ungdomsskolerne har fat på en relativ stor del af de

³ I fritidsområde 9 er der også en pædagogisk ledet legeplads på Vidtskuevej, men det er ikke i tilknytning til boligområderne i Viby Syd.

unge i alderen 14-17 år. Således er tallet for Gellerup/Toveshøj aktuelt omkring 20%, mens man i Bispehaven i perioden august 2008 - marts 2009 har haft 96 unge igennem forskellige holdforløb, hvilket svarer til ca. 50% af de unge i alderen 14-17 år i området.

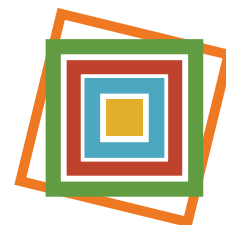
Vurderingen fra samtlige FU-ledere i de fire fritidsområder er, at det primært er de mere velfungerende og bedre stillede unge, der benytter sig af ungdomsskolen. Fornemmelsen er, at ungdomsskolen hermed i vid udstrækning appellerer til en anden gruppe unge end ungdomsklubberne, og at de tilbud for de 14-17-årige ikke er i en konkurrencesituation, men supplerer hinanden ganske godt.

Fritids- og ungdomsklubberne

Med fritids- og ungdomsskoleplanen fra 2007 blev det vedtaget, at fritids- og ungdomsskoleklubberne skal etableres som *åbne* klubtilbud. Det betyder i praksis, at det inden for tilbuddets bygningsmæssige rammer skal være muligt for alle børn og unge at blive medlem og deltage. Altså at klubberne som sådan ikke har en fast normering og grænser for antallet af medlemmer andet end de grænser, de fysiske rammer sætter (Århus Kommunes fritids- og ungdomsskoleplan, 2007, s. 20). Etableringen af det åbne klubtilbud betyder imidlertid *ikke*, at der er tale om et gratis tilbud. Modsat ungdomsskolen er der her tale om et fritidstilbud med en betragtelig deltagerbetaling. Prisen for medlemskab i fritidsklubben (5.-7. klasse) er pt. 632 kr. pr. måned, mens medlemstaksten i ungdomsklubben (14-17 år) er 223 kr. pr. måned. Disse takster gælder for alle klubber i hele byen og dermed også for klubberne i Herredsvang, Viby Syd, Bispehaven og Gellerup/Toveshøj. Hvad det betyder for medlemstallet i klubberne, skal vi vende tilbage til senere.

Med indførelsen af det åbne klubtilbud indførte Århus Kommune også en ny budgetmodel for tildeling af midler til klubberne, der i højere grad skulle gøre det muligt at realisere ambitionen om det åbne klubtilbud. Ydermere er budgetmodellen baseret på byrådets beslutninger i forbindelse med budgetforhandlingerne for budgetåret 2007 om at styrke indsatsen i de socialt belastede områder. Hvor midlerne til klubberne tidligere blev fordelt efter hvor mange børn, der anvendte tilbuddet i det forgange år, blev det med den nye budgetmodel vedtaget, at områderne skulle harmoniseres. Hermed indførte man en fiktiv dækningsgrad på 30 % for aldersgruppen 5.-7. klasse (fritidsklubdelen) og 15 % for de 14-18-årige (ungdomsklubdelen).⁴ Konkret betyder det, at klubberne får et budget, der svarer til, at de i princippet som et åbent klubtilbud skal kunne rumme 30 % af børnene i aldersgruppen 5.-7. klasse i området og 15 % af de 14-18-årige i området. Klubberne tildeles således midler efter hvor mange børn og unge, der er i området, og ikke hvor mange medlemmer de reelt har. Med indførelsen af denne budgetmodel er der sket en omfordeling af midlerne til gavn for de socialt belastede områder, der historisk set har haft lave medlemstal og dermed begrænsede økonomiske ressourcer (Børn og Unge, Århus Kommune: Høringsmateriale vedr. budgettildelingsmodel for fritids- og ungdomsskoletilbud, 16.

⁴ De fiktive dækningsgrader betyder, at fritidsklubber får en betaling pr. medlem på 12.005 kr. pr. barn op til hhv. 30% og 15% af børnene i alderen 11-13 år og alderen 14-17 år. Medlemmer ud over de 30% og 15% finansieres med et beløb svarende til nettoforældrebetalingen på hhv. 4905 kr. (fritidsklub) og 2467 kr. (ungdomsklub) (Oplysninger fra Børn og Unge, Århus Kommune).

marts 2007; Notat vedr. budgettildelingsmodel for 5. kl.-18 år, 2. maj 2007). Ydermere er der i budgetmodellen afsat 10,9 mio. kr. årligt til målrettede indsatser for socialt udsatte og tosprogede børn og unge.⁵ Dette beløb er siden steget til 11,8 mio.kr. (Opgørelse fra Børn og Unge, Århus Kommune). Disse midler går i vidt omfang til de områder vi har fokus på her.⁶

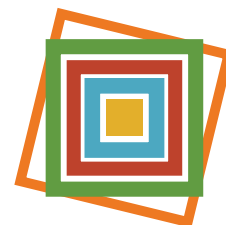
Hvad angår det konkrete indhold i de forskellige klubtilbud, er det ganske forskelligt. Med de enkelte fritidscentres mulighed for planlægning decentralt, inden for FU-planens rammer, varierer klubbernes aktivitetstilbud og åbningstider. I nogle klubber er der fælles åbningstider for hele aldersgruppen 5. klasse – 17 år, mens fritids- og ungdomsklubdelen i andre klubber er adskilt med forskellige åbningstider for de to aldersgrupper. Generelt kan man sige, at klubberne som regel er åbne alle ugens dage i eftermiddagstimerne efter skole og indtil kl. 21, måske enkelte aftener til kl. 22. Generelt for klubberne i de undersøgte boligområder gælder det, at der kun i begrænset omfang er åbent i weekenderne. Klubberne er således primært et fritidstilbud i hverdagene. Men FU-planen lægger op til, at klubberne kan antage mange forskellige former og tilbyde en række forskellige aktiviteter afhængigt af de lokale behov. Således er der flere af klubberne, som eksempelvis klubben i Bispehaven og Gellerup, der eksperimenterer med weekendåbent som et forsøg på i højere grad at ramme de unges behov. Hertil kommer, at flere klubber tilbyder åbne aktiviteter i ferierne for *alle* børn og unge i deres boligområde.

Hvor mange bruger klubberne?

I kortlægningen af hvor mange børn og unge, der benytter de kommunale klubtilbud, har vi i undersøgelsen haft to fokuspunkter: dels hvor besøgte klubberne i de fire områder er (klubbernes dækningsgrad), men også mere specifikt hvor stor en del af børnene fra de undersøgte boligområder, der går i klub i deres fritid, herunder også de der benytter klubber uden for deres boligområde og skoledistrikt.

⁵ Midlerne tildeles på baggrund af fire parametre til måling af områdets grad af social udsathed: antal sociale foranstaltninger for 0-18-årige, antal sigtelser i aldersgruppen 15-17 år, antal økonomiske fripladser i området samt antal tosprogede i området.

⁶ Frydenlund/Hasle (inkl. Herredsvang): 1,8 mio. kr.; Gellerup/Toveshøj: 3,3 mio.kr.; Søndervangen(Viby Syd): 1,4 mio. kr.; Sabro/Skjoldhøj/Tilst/Ellekær (inkl. Bispehaven): 1,8 mio. kr. (Opgørelse fra Børn og Unge, Århus Kommune).

Klubbernes dækningsgrad i de fire områder

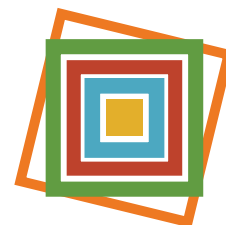
Tabel 1, FU-klubbernes dækningsgrad i Gellerup/Toveshøj, Herredsvang, Viby Syd og Bispehaven sammenlignet med gennemsnittet for Århus Kommune, april 2009

Bolig-område	Skoledistrikt	Klubber i området*	Antal børn 11-13 år i skole-distriktet	Antal medlemmer i FU-fritidsklub i skole-distriktet	Dækningsgrad i % FU-fritidsklub	Antal børn 14-18 år i skole-distriktet	Antal medlemmer i FU-ungdoms-klub i skole-distriktet	Dækningsgrad i % FU-ungdoms-klub
Gellerup/ Toveshøj	Tidl. Nordgårdskolens skoledistrikt /Tovshøj-skolen	Klubberne i Gellerup Troldhøjen Ungdomsklub Tovshøjskolen	627	87	13,9%	745	92	12,3%
Herredsvang	Hasle Skole	Klub2teket	277	18	6,5%	394	25	6,3%
Viby Syd	Søndervangs-skolen	Klubben Rosenhøj	273	39	14,3%	369	45	12,2%
Bispehaven	Ellekærskolen	Klubben Bispehaven	186	18	9,7%	301	33	11%
Århus Kommune gennemsnit					31,7%			8,6%**

Kilde: Opgørelse fra Børn og Unge, Århus Kommune, april 2009

* Ud over de nævnte klubber er der i det gamle Nordgårdskolens skoledistrikt Ungdomsklubben Grimhøj, der er en motorcross ungdomsklub under Folkeoplysningsloven (FO-klub). FO-klubberne er private og organiseret som en forening med kommunalt tilskud. FO-klubben er ikke medtaget i opgørelsen, idet en meget stor del af dens 132 medlemmer tilsyneladende er eksterne. FO-klubben har således en særlig status og har ikke på samme måde som de øvrige klubber karakter af at være områdets klub.

**I gennemsnittet for Århus Kommune er kun FU-klubberne medtaget og ikke FO-klubberne. Dette er gjort for at sikre sammenligneligheden med de fire områder, hvor der gennemgående set ikke er FO-klubber (med undtagelse af Gellerup som nævnt ovenfor). Hvis FO-klubberne medregnes er den gennemsnitlige dækningsgrad for ungdomsklubberne i Århus 20%.

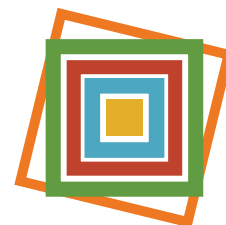
Som det fremgår af ovenstående tabel ligger klubbernes dækningsgrad i de fire boligområder alle under de førnævnte fiktive dækningsgrader på 30% og 15% for hhv. fritids- og ungdomsklubber, når vi ser på de *formelle* medlemmer. Dog er de, med undtagelse af Herredsvang, ved at nærme sig grænsen på de 15% på ungdomsklubdelen. Endvidere viser opgørelsen, at fritidsklubberne i de fire områder har en betragtelig lavere dækningsgrad end gennemsnittet for Århus Kommune. Med undtagelse af Herredsvang er det imidlertid omvendt på ungdomsklubdelen, om end forskellene her ikke er så store til kommunegennemsnittet. I den forbindelse er det vigtigt at påpege, at denne situation til dels kan hænge sammen med, at der i mange af de andre dele af Århus er etableret såkaldte FO-klubber, der er private klubber drevet med kommunale tilskud via Folkeoplysningsloven. Disse klubber har generelt set temmelig store medlemstal og opsuger således en del af de 14-17-årige, der ellers kunne gå i de rent kommunale såkaldte FU-klubber.

Andel børn der benytter klubtilbud

Med hensyn til hvor mange børn og unge, der benytter sig af klubtilbud i deres fritid, enten inden for eller uden for deres boligområde, har det kun været muligt at få data for tilslutningen til de kommunale FU-klubber – altså en opgørelse hvor FO-klubberne for de 14-17-årige ikke er medregnet. Statistikkerne på ungdomsklubdelen skal således læses med det forbehold, at der er en række unge, der som brugere af FO-klubber, ikke fremgår af opgørelsen.

Af nedenstående tabel fremgår det, at færre børn benytter sig af fritidsklubber sammenlignet med gennemsnittet for Århus Kommune. Det er bemærkelsesværdigt, at der er så relativt få børn fra disse boligområder, der benytter fritidsklubberne, når man tager deres øvrige aktivitetsmuligheder i betragtning. Som det vil fremgå senere er det netop klubberne, der qua et svagt foreningsliv er de centrale fritidstilbud i områderne. Samtidig er der i relation til netop fritidsklubberne tale om en aldersgruppe, 11-14 år, hvor børnene måske endnu ikke har en alder, hvor de i så høj grad på egen hånd kan opsøge tilbud andre steder i byen.

Ser vi på ungdomsklubdelen, viser tallene, at flere af de unge i alle fire boligområder benytter sig af FU-ungdomsklubberne, end tilfældet er, når vi ser på Århus Kommune som helhed. I denne forbindelse skal man dog være opmærksom på, at forskellen kan dække over det forhold, at flere af de unge fra andre dele af Århus i højere grad benytter FO-klubberne, så deres klubengagement i virkeligheden er større, når vi ser på klubtilbuddene generelt. Af opgørelser fra Århus Kommune fremgår det, at FO-klubberne fanger 11 % af de 14-17-årige. Man kan imidlertid stille spørgsmålstegn ved, hvor mange af disse brugere, der kommer fra de fire undersøgte boligområder. Som tidligere nævnt er alle FO-klubberne, undtagen FO-klubben Grimhøj, placeret uden for de fire boligområder. Således er der FO-klubber i blandt andet Vejlbj, Sabro, Tilst, Hasselager, Harlev, Solbjerg, Hårup, Hjortshøj og Midtbyen.

Tabel 2, Andel børn og unge der er indskrevet i kommunale FU-fritidsklubber og FU-ungdomsklubber, september 2008

	Antal børn indskrevet i FU-fritidsklub i alt	Antal 11-13-årige i boligområdet	Andelen af indskrevne i fritidsklubber af det samlede antal børn i boligområdet	Antal unge indskrevet i FU-ungdomsklub i alt	Antal 14-17-årige i boligområdet	Andelen af indskrevne i ungdomsklubber af det samlede antal unge i boligområdet
Gellerup/ Toveshøj	125	553	22,6%	104	672	15,5%
Herredsvang	30	154	19,5%	30	210	14,3%
Viby Syd	56	229	24,5%	40	311	12,9%
Bispehaven	23	137	16,8%	34	182	18,7%
Århus Kommune gennemsnit			32,9%			9,0%

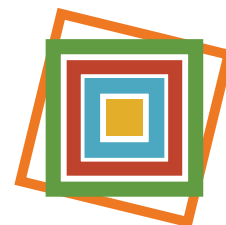
Kilde: Opgørelse fra Børn og Unge Århus Kommune, 1. sept. 2008.

Hvem bruger klubberne?

I det følgende klarlægges det *hvilke* børn og unge, det er, der benytter klubberne, og hvilke udfordringer det giver i forhold til driften af klubberne.

For det første er der ifølge interviewpersonerne en tendens til, at flere drenge end piger benytter klubtilbuddene. Generelt oplever klubberne i de fire områder problemer med at tiltrække pigerne – ikke mindst de lidt ældre muslimske piger, der kan have pligter i hjemmet og også kan være underlagt kulturelle normer om, at piger, når de når en vis alder, ikke bør gå i blandet klub. Herudover er der i visse klubber udfordringer omkring etnicitet. Af interviewene fremgår det, at størstedelen af klubmedlemmerne er børn og unge med en anden etnisk baggrund end dansk – og det i et omfang hvor disse børn og unge er overrepræsenteret i forhold til beboersammensætningen i området. I nogle områder er der ydermere en tendens til, at bestemte etniske grupper som eksempelvis araberne i Gellerup/Toveshøj tegner sig for en stor del af medlemskaren.

Hvad angår spørgsmålet om børnenes og de unges sociale profil, skal vi først se nærmere på FU-planen fra 2007, der skitserer ambitionerne for, hvilke børn og unge klubberne skal rumme. Heraf fremgår det, at klubtilbuddene skal *indgå som en integreret del af kommunens fritidsmæssige, forebyggende og*

støttende indsats over for større børn og unge. Det betyder i praksis, at klubtilbuddet skal kunne tilrettelægges, så det favner de behov og forudsætninger, lokalområdets større børn og unge har, set både i forhold til den brede gruppe og gruppen af udsatte børn og unge og større børn og unge med handicap (Århus Kommunes fritids- og ungdomsskoleplan, 2007, s. 20).

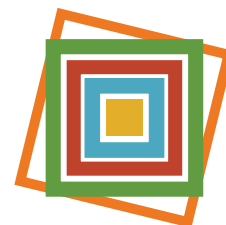
Udgangspunktet for klubberne er således, at de skal favne bredt i forhold til de børn og unge, der er i det pågældende område. De skal rumme såvel den brede gruppe af børn og unge som gruppen af udsatte børn og unge.

Ser vi på medlemssammensætningen i klubberne i de fire undersøgte boligområder, oplever de, at de i høj grad virker som en magnet på de udsatte børn og unge, mens de har sværere ved at tiltrække det bredere lag af børn og unge fra områderne. Ifølge klublederne i de pågældende områder skaber denne medlemssammensætning med mange udsatte børn og unge nogle særlige udfordringer i forhold til driften af klubberne. Nogle klubber oplever, at de i højere grad fungerer som socialpædagogiske væresteder for udsatte børn og unge frem for et bredt fritidstilbud til områdets børn og unge generelt. Det opleves dermed som særdeles vanskeligt både at skulle rumme en stor del af de udsatte og samtidig være et almindeligt fritidstilbud for det brede lag. Udfordringen på dette felt består til dels i nogle særlige mekanismer omkring medlemssammensætning og tiltrækningskraft, som det nærmere skitseres nedenfor i afsnittet omkring klubbernes ry. Men udfordringerne omkring de mange udsatte børn og unge i klubberne handler også om det ressourcepres, der opstår som følge heraf.

I de klubber, der har mange udsatte børn og unge, bruges der mange ressourcer på netværksmøder, forældresamarbejde, konflikthåndtering, særlige foranstaltninger m.v. I forhold til sidstnævnte udtrykker en FU-leder det sådan: *'Hvor en pædagog i Hårup kan gå i biografen med 25 unger, skal vi have to medarbejdere til tre unge, ellers splitter de bussen ad og kommer aldrig ind i Cinemaxx'*. Dette er selvfølgelig et lidt karikeret billede men beskriver meget godt, at der i klubberne i de udsatte boligområder er nogle særlige udfordringer, der kræver ekstra ressourcer. Således er der også klubber, der trods den nye budgetmodel, stadig oplever, at ressourcerne ikke er tilstrækkelige. Det hænger netop sammen med, at det ikke er kvantiteten af børn og unge, der definerer arbejdet og udfordringerne i en klub, men derimod hvilke børn og unge, der går i klubben. Og her er situationen altså den, at de udsatte børn og unge er overrepræsenteret i flere af klubberne. Det får også flere klubledere til at sige, at man nu er nået et punkt, hvor man ikke kan rumme flere udsatte børn og unge med det eksisterende ressourcegrundlag. Ifølge flere interviewpersoner er løsningen dog ikke nødvendigvis flere ressourcer til klubberne men derimod mere engagement fra Socialforvaltningen i forhold til konkrete indsatser for de mest udsatte børn og unge.

Barrierer for brug af de kommunale klubber

Som det fremgår af forrige afsnit har klubberne i Bispehaven, Herredsvang, Gellerup/Toveshøj og Viby Syd en række udfordringer omkring at tiltrække medlemmer. Særligt fritidsklubbernes dækningsgrader er relativt lave, og i en række klubber oplever man problemer med at tiltrække det bredere lag af børn

og unge. I dette lys er det interessant at se på, hvilke barrierer der gør sig gældende i forhold til at integrere flere børn i de etablerede klubber. Disse behandles nedenfor og omhandler:

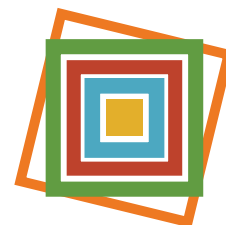
- Kontingent
- Klubbernes ry og medlemsammensætning
- Heldagsskoler og pendlerbørn

Kontingent

Kontingentbetalingen i de kommunale klubtilbud fremhæves af såvel kommunale klubrepræsentanter som boligsociale medarbejdere som en helt central barriere i forhold til at sikre en bredere brug af klubberne. Som tidligere nævnt koster det 632 kr. og 223 kr. at gå i henholdsvis fritidsklub og ungdomsklub, og der gives ikke søskenderabat. Denne takst er ens i hele Århus. Tidligere, forud for vedtagelsen af 2007-budgettet, var klubkontingentet nedsat i Vestbyen og Viby Syd og dermed i alle de undersøgte klubber. Med denne kontingentnedsættelse kostede det 179 kr. for medlemskab af fritidsklub og under 100 kr. for medlemskab af ungdomsklub. Fjernelsen af kontingentnedsættelsen betød altså en stigning på over 300 %, og af interviewene fremgår det, at klubberne som følge heraf oplevede medlemstab i omegnen af 15%-20 %, ligesom det høje kontingent kontinuerligt virker som en barriere for tiltrækning af nye medlemmer.

Kontingentet udgør af flere grunde en væsentlig barriere for børn og unges deltagelse i klubberne. Først og fremmest påpeges det, at kontingentet ganske enkelt er alt for højt i forhold til indkomstniveauet i områderne. I Bispehaven, Gellerup/Toveshøj, Herredsvang og Viby Syd er der en gennemsnitlig bruttoindkomst på mellem 132.885 og 168.530. Gennemsnittet for Århus Kommune er 237.973 kr. (Danmarks Statistik, KÅS-tal 2008). Hertil kommer, at en del af beboerne i de udsatte boligområder ofte har rigtig mange børn, som ikke udløser søskenderabat. Det skal dog nævnes, at der *efter ansøgning* er mulighed for at få tildelt hel eller delvis økonomisk friplads. En samlet husstandsindkomst på under 143.000 kr. giver fuld friplads, mens en husstandsindkomst på mellem 143.001 og 443.799 kr. berettiger til delvis betalingsfritagelse. Indtægtsgrænsen hæves med 7000 kr. for hvert hjemmeboende barn under 18 år udover det første. Ifølge flere interviewpersoner er muligheden for hel eller delvis økonomisk friplads imidlertid ikke hele løsningen på den økonomiske udfordring, der ligger i den høje kontingentbetaling. Flere oplever, at der blandt nogle forældre er en vis modstand i forhold til at søge økonomisk friplads – måske på grund af mistro i forhold til kommunen, og fordi man ikke ønsker at være en sag i det kommunale system. Hertil kommer, at der kan være en manglende forståelse for, hvordan man søger pladsen.

Ud over den økonomiske udfordring, der ligger i at skulle betale et så højt kontingent for klubbettagelse, peger flere på, at en manglende tradition eller forståelse for at børn og unge har brug for et struktureret fritidstilbud især blandt borgere med anden etnisk baggrund end dansk komplicerer kontingentbetalingen yderligere. Mens der måske er en mere udbredt forståelse for, at de mindre børn i

SFO-alderen har behov for at gå i SFO som en form for pasningstilbud, er der blandt nogle beboergrupper en mindre grad af forståelse for klubbernes funktion og nytteværdi i forhold til de ældre børn og unge. Set i dette lys kan det være svært at skulle betale så meget for medlemskab af klubberne. Skal man op og betale helt op til 632 kr. pr. barn skal man også kunne se nytten og værdien af tilbuddet.

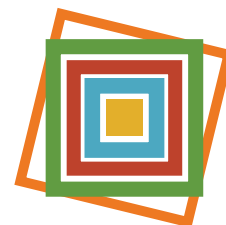
Klubbernes ry og medlemssammensætning

Som tidligere nævnt er der i flere af klubberne en ganske skæv medlemssammensætning, hvor det primært er de udsatte børn og unge, der opsøger klubberne. Som en konsekvens af kontingentstigningen i 2007 i de undersøgte områder er situationen i dag den, at en stor del af medlemmerne har hel eller delvis økonomisk friplads. Selvom man ikke nødvendigvis kan sætte lighedstegn mellem mangel på økonomiske ressourcer og social udsathed, opleves det af flere klubber, at det høje kontingent bidrager til en mere skæv medlemssammensætning i retning af flere udsatte børn og unge. Dette betyder, at klubberne har sværere ved at tiltrække medlemmer fra det brede lag. Med en skæv medlemssammensætning får klubberne et særligt ry, der kan betyde, at bedre stillede forældre ikke ønsker at sende deres børn og unge hen i klubberne. Herved får klubberne svært ved at tiltrække de mere velfungerende børn og unge, der vil kunne bidrage til at løfte klubberne og gøre dem mere velfungerende. En for skæv medlemssammensætning virker altså som en negativ spiral, der gør det sværere for klubberne at fungere og etablere sig som et fritidstilbud til den brede gruppe af børn og unge i området.

Heldagsskoler og pendlerbørn

Heldagsskolen

I slutningen af 2005 besluttede Århus Kommune at indføre heldagsskole på Tovshøjskolen i Toveshøj, Søndervangskolen i Viby Syd og Nordgårdskolen i Gellerup, der nu er lukket. Heldagsskolen er etableret i tre faser og er gældende for alle skoletrin fra skoleåret 2008/2009. Dette betyder, at alle børn på Søndervangsskolen og Tovshøjskolen går i skole hver dag fra kl. 8 til kl. 16. Den lange skoledag rummer en særlig udfordring i forhold til åbningstiderne i klubben. Dette gælder især for fritidsklubdelen, hvor klubberne i disse områder holder åbent i tidsrummet 13 - 18 hver dag og kun har 1-2 dages aftenåbent. Dermed har børnene fra heldagsskolerne ikke mulighed for at få det fulde udbytte af klubben, mens de dog stadig skal betale fuldt kontingent. I forhold til disse børn burde klubben ideelt set først åbne meget senere, som en af klubledere udtaler, men det kan være svært at skaffe veluddannet personale til alt for skæve arbejdstider. Derudover skal man også være opmærksom på, at det langt fra er alle børn, der benytter sig af heldagsskolen. I Søndervangsdistriktet er det kun 38,8 % af eleverne i distriktet, der er indskrevet på Søndervangsskolen. I Tovshøjskolens skoledistrikt er tallet 25,5%. Hermed henvender klubberne sig også til en række børn, der ikke går på heldagsskole og således tidligere på dagen har brug for klubtilbuddet i deres boligområde. Og det er klubberne naturligvis nødt til at tage højde for i planlægningen af åbningstiderne. Klubberne har på denne måde en meget blandet medlemsgruppe med

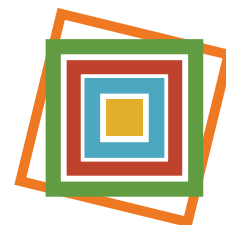

forskellige behov at tage hensyn til. Med disse udfordringer in mente er der behov for, at klubberne tænker alternativt, hvis de skal have fat i heldagsskolebørnene. Af byrådsindstillingen omkring heldagsskolerne fremgår det også, at skoleledelserne har en særlig forpligtelse til at inddrage de lokale institutioner, så der gennem dialog og samarbejde skabes de bedste betingelser for områdernes børn. I Rosenhøj er man i øjeblikket godt i gang med at realisere denne hensigtserklæring, idet klubben og skolen har indgået aftale om, at 4.- 6. klasserne tilbringer en eftermiddag om ugen i klubben. Med sådanne ordninger er der mulighed for at skabe sammenhæng mellem heldagsskole og klub.

Pendlerbørn

De undersøgte områder er præget af skoler med faldende elevtal. Kun mellem 25% og 43% af børnene i de fire områder går på distriktsskolen, mens det samlede gennemsnit for Århus Kommune er knap 66 % (Opgørelse fra Børn og Unge, Århus Kommune, september 2008). Børnene går enten på andre skoler efter eget valg eller bliver busset ud til andre skoler som led i Århus Kommunes integrationsindsats, hvor børn med et "ikke uvæsentligt behov for dansk" sendes til en skole, hvor andelen af børn med anden etnisk herkomst end dansk er lav. Det sidste er dog kun gældende for børn i 0. – 2. klasse, fordi ordningen først trådte i kraft i 2006 og kun giver mulighed for at anvise børn til en anden skole ved skolestart eller tilflytning. At så mange børn og unge ikke går på distriktsskolen peger flere på, udgør en barriere i forhold til at få flere medlemmer i de undersøgte klubber. Med en spredning af børnene på mange forskellige skoler og SFO'er sker der ikke i samme omfang en naturlig overgang fra SFO til klubben i børnenes hjemområde. Hertil kommer, at pendlingen ikke alene forekommer at være et problem for klubberne i boligområderne men også for de enkelte børn og deres fritidsliv, fordi de tilsyneladende ikke i særlig høj grad integreres i klubberne i deres skoleområde. Det har ikke været muligt præcist at få oplyst, hvor mange af pendlerbørnene, der bruger klubtilbud uden for deres oprindelige skoledistrikt, men man kan få en fornemmelse heraf ved at holde det antal af børn i klubalderen, der går på en anden skole end distriktsskolen op mod det antal af børn, der går i en klub udenfor eget skoledistrikt. Her viser det sig, at mellem 8 % og 19 % af de børn, der går på en anden skole end distriktsskolen går i klub uden for deres eget skoledistrikt.⁷ Noget tyder altså på, at børnene ikke i særlig høj grad integreres i klubberne i forbindelse med deres nye skole. På denne baggrund synes der at være nogle særlige udfordringer omkring pendlerbørnene i forhold til deres integration i fritidslivet. Opsplitningen af børnenes hverdag og det forhold at de pludseligt bevæger sig på to arenaer – deres nye skoleområde og deres boligområde – peger på et behov for en helt særlig indsats for at sikre disse børn et godt og aktivt fritidsliv.

⁷ Disse procentsatser er maksimum satser, idet der blandt de eksterne klubbrugere også kan være et antal ikke-pendlerbørn.

Udvikling af klubtilbuddet - anbefalinger

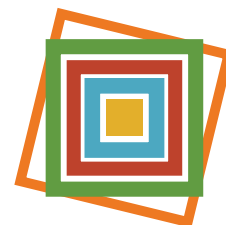
Lavere kontingent

Flere klubledere og FU-ledere svarer, at man er nødt til at tænke anderledes og 'kaste sin institution i spil', såfremt man vil imødegå ovenstående barrierer og tiltrække flere medlemmer. Således laver klubberne bl.a. åbne og gratis arrangementer for alle, herunder rigtig mange feriearrangementer og deltager i samarbejdsprojekter med lokale aktører. De har forskellige åbningstider for forskellige målgrupper og opsøgende medarbejdere, der kontakter de unge i deres eget miljø. Herigennem oplever mange af klubberne i et eller andet omfang at have fat i flere børn og unge, end medlemstallet giver udtryk for. Det er selvfølgelig positivt, at det kommunale fritidstilbud forsøger at få fat i flere børn og unge, og det er i øvrigt i god overensstemmelse med FU-planen, hvor det netop fremgår, at klubberne kan udforme sig på mange forskellige måder alt efter det lokale behov. Men klubberne oplever, at det er vanskeligt at trække disse børn med ind i selve klubben, idet der netop her er en medlemsbetaling. Dermed fremstår en del af det åbne klubtilbud ikke særligt åbent i praksis. Således påpeger samtlige kommunale repræsentanter og boligsociale medarbejdere i interviewundersøgelsen på behovet for at fjerne eller nedsætte kontingenttaksten. Hermed vil man netop kunne bidrage til, at det åbne klubtilbud også er åbent *i praksis*. En fjernelse eller nedsættelse af kontingentet ville i øvrigt være i god overensstemmelse med Århus Kommunes børn og unge politik, hvor det fremgår, at *man skal behandle børn og unge forskelligt for at give dem lige muligheder* (Børn og ungepolitik, Århus Kommune, 2008, s. 13). På den måde kan det altså godt forsvares, at kontingentet ikke skal være det samme i hele Århus. Samtidig er det netop FU-planens målsætning, at fritids- og ungdomsskoletilbuddet i høj grad skal støtte op om de børn, der har særlige betingelser (Århus Kommunes fritids- og ungdomsskoleplan, 2007, s. 7).

I relation til forslaget om kontingentfjernelse eller -nedsættelse i de udsatte områder, er det vigtigt at være opmærksom på, at de penge, der tidligere blev brugt til kontingentnedsættelsen ikke er sparet væk af kommunen efter 2007. De indgår nu i puljen af de udsatte midler, der som tidligere nævnt fordeles til klubberne efter graden af socialt udsathed. Dermed kommer pengene i vid udstrækning ud til de omtalte områder, men nu i en form, hvor de kun kan benyttes til de medlemmer, klubberne allerede har sikret sig. Der er ikke mulighed for at bruge pengene til at nedsætte eller fjerne kontingentet i områderne, da kontingenttaksten er en byrådsbeslutning. Midlerne er altså i systemet, og man kunne derfor vælge at bruge disse midler til en centralt besluttet kontingentnedsættelse i en række udvalgte områder eller alternativt give klubberne mulighed for decentralt at beslutte at bruge midlerne til at nedsætte kontingentet, sådan som nogle FU- og klubledere ytrer ønske om.

Forældrekontakt og bedre fysiske rammer

Udover fjernelse eller nedsættelse af kontingentet peger undersøgelsen på, at en udvikling af klubtilbuddet også forudsætter et kontinuerligt og målrettet fokus på klubbernes dårlige ry. Som beskrevet ovenfor er der for nogle klubbers vedkommende tale om en negativ spiral, hvor skæv medlemssammensætning gør det svært at tiltrække medlemmer fra det brede lag. Skal man dæmme op

for den problemstilling, peger flere interviewpersoner på behovet for at skabe en bedre kontakt til forældrene, hvor man kan informere om klubberne og deres funktion. Indsatsen kan bestå i direkte opsøgende arbejde i området men kan også gribes an på en mere indirekte måde. Således er der i flere områder gode erfaringer med at placere legeplads og klub sammen og have overlappende medarbejdere. På den måde skabes der tidligt en bevidsthed om klubben blandt såvel forældrene som børnene i området. Forældrene kan gradvist få øjnene op for, hvad man kan lave i klubben og dermed også få aflivet nogle af de fordomme, som klubberne lider under. Dette forventes med tiden også at kunne give klubberne et bedre ry og gøre det muligt for dem at tiltrække et bredere udsnit af børnene. Det er altså vigtigt at tænke i den fysiske placering af klubberne sådan, at klubben placeres et sted, der ikke er forbundet med ballade. Klubben i Herredsvang har eksempelvis haft rigtig gode erfaringer med at flytte væk fra torvet, hvor der har været en del ballade, og ned til den pædagogisk ledede legeplads.

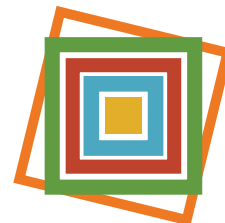
Derudover er der rigtig gode erfaringer med at satse på renovering af de fysiske rammer, så de fremstår mere indbydende. Gode vedligeholdte lokaler, der signalerer kvalitet, sender et positivt og seriøst signal til både forældre og børn. I de undersøgte områder er der meget stor forskel på faciliteterne og klubbernes fysiske fremtoning, og i nogle områder kunne man med fordel tænke i renovering som en indsats til udvikling af klubberne, så de bedre kan tiltrække et bredt udsnit af børnene og de unge i området.

Aflastning af klubberne

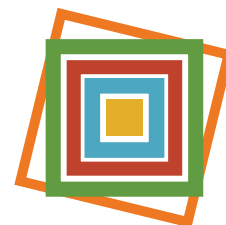
I relation til problemstillingen omkring de udsatte børn og unge kan der endvidere være behov for at se nærmere på, om klubberne på nogen måde kan aflastes i forhold til arbejdet med denne gruppe. Som tidligere nævnt er det af interviewene fremgået, at der måske er behov for et større engagement fra Socialforvaltningen i forhold til at iværksætte konkrete indsatser for de udsatte børn og unge. Hermed kunne der skabes rum for en bedre balance mellem det socialpædagogiske arbejde og den brede fritidsorientering i klubberne.

Afklaring af pendlerbørnenes fritidsliv

I relation til problemstillingen omkring de mange pendlerbørn i områderne er det ikke helt åbenlyst, hvordan denne udfordring skal håndteres. Helt grundlæggende er det nødvendigt med en afklaring af, hvor pendlerbørnene skal høre til rent fritidsmæssigt – skal de gå i den klub, der hører til deres skole eller klubben i deres boligområde? En afklaring af dette spørgsmål er en forudsætning for at få iværksat de rette samarbejdsrelationer klubberne og skolerne/SFO'erne imellem, så børnene ikke tabes mellem to stole og hverken integreres i fritidslivet det ene eller det andet sted. Som det fremgår ovenfor er der med opsplitningen af børnenes hverdag tegn på, at integrationen i fritidslivet i mindre grad sker automatisk men kræver særlige indsatser. En indsats på dette felt er særdeles vigtig – ikke mindst fordi

vi om nogle år vil stå med en stor gruppe busbørn, der når klubalderen, og hvor problemstillingen således vil omhandle endnu flere børn, end tilfældet er i dag.

Foreningstilbud

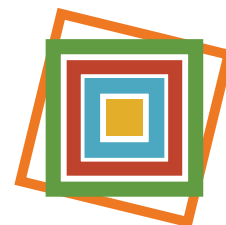
Undersøgelsen tegner et billede af et svagt foreningsliv i de fire undersøgte boligområder. Interviewpersonerne peger på, at der er en tendens til, at en del af beboerne med en anden etnisk baggrund end dansk mangler den danske foreningskultur og tradition for frivilligt arbejde, hvilket betyder, at de ikke i særligt stort omfang engagerer sig i foreningsarbejde. Hertil kommer, at mængden af voksenkræfter er begrænsede i områderne. I de fire områder er der gennemsnitligt 1,7 voksne pr. barn, mens det tilsvarende tal for Århus Kommune som helhed er 3,8 voksne pr. barn.

Ser vi nærmere på områderne er der dog nogle foreninger, herunder en del etniske foreninger. Det gælder ikke mindst i Gellerup/Toveshøj, der synes at skille sig ud med markant flere foreninger, end vi ser i de øvrige tre boligområder. Men når det er sagt, er foreningslivet også her som i de andre områder i sin vorden. Det generelle billede er, at de eksisterende foreninger er ganske svage og skrøbelige i den forstand, at de ofte er ledet af enkeltpersoner og således ikke er bredt funderet. Det skaber udfordringer i forhold til konsolidering og sikring af en solid drift og administration af foreningerne. Desuden er mange af foreningerne ikke i særlig høj grad orienteret mod børn og unge – mange af foreningerne fungerer som samlingssteder for de voksne.

Det svage foreningsliv i områderne får flere interviewpersoner til at pege på, at der mangler idrætsaktiviteter i områderne. I nogle områder som f.eks. Viby Syd er der praktisk taget ingen idrætstilbud, mens der i et område som Gellerup/Toveshøj nok er etablerede idrætstilbud, men tilbudsviften er stort set begrænset til fodbold samt lidt boksning. Dette er meget bemærkelsesværdigt det høje børnetal i områderne taget i betragtning. I de fire områder udgør børn og unge i alderen 0-18 år i gennemsnit 36,4% af det samlede beboerantal.

Det svage foreningsliv i områderne er problematisk ikke alene for de mange børn og unge, der ikke går i klub, men også for de yngre børn under klubalderen. I områder som Bispehaven og Herredsvang, hvor der ikke er heldagsskoler, er der sammenlignet med Århus som helhed en relativ stor del af børnene i alderen 6-10 år, der ikke benytter SFO-tilbuddet. Således benytter henholdsvis 52,4% og 58,3% af børnene i Herredsvang og Bispehaven SFO-tilbuddet, mens gennemsnittet for Århus Kommune er 78,8%. Konsekvensen er, at en del af de yngre børn har meget fritid i deres boligområde, og at der i kraft af de manglende foreningstilbud opstår et tomrum for denne gruppe børn i boligområdet.

Med det svage foreningsliv i områderne må børn og unge i alle aldersgrupper i vidt omfang opsøge de etablerede foreninger uden for deres område, hvis de ønsker at dyrke sport eller andre foreningsaktiviteter. Denne situation stiller nogle særlige krav til de unges mobilitet og evne til at begå sig i tilbuddene udenfor området, som ikke alle nødvendigvis kan honorere. Denne problemstilling behandles og diskuteres yderligere nedenfor.

Børnenes og de unges deltagelse i foreningslivet

I kortlægningen af hvor mange og hvilke børn og unge, der benytter foreningstilbud i deres fritid, har det desværre ikke været muligt at fremskaffe konkrete opgørelser over brugen, idet disse ikke foreligger. Nedenstående beskrivelse af børnenes og de unges brug af foreningstilbuddene er således baseret på interviewpersonernes vurderinger. Ydermere skal det påpeges, at fokus i det følgende primært vil være på de etablerede foreninger og ikke så meget på de lokale beboerdrevne foreninger. Som tidligere nævnt er foreningslivet i områderne ret svagt og spiller ikke så stor en rolle i børn og unges fritidsliv i disse boligområder. Her skiller Gellerup/Toveshøj sig som nævnt dog ud, idet der i dette område er op til flere lokale idrætsforeninger. Der er en arabisk fodboldklub med omkring 130 medlemmer, en somalisk idrætsforening med 80 medlemmer, en kurdisk fodboldklub med 100 medlemmer og en bokseklub med et tilsvarende antal medlemmer. Så i dette område er der altså omkring 400 børn og unge, der er aktive i interne idrætsforeninger. Dog skal man i denne sammenhæng huske på, at der er 3141 børn under 18 år i området.

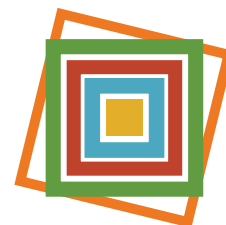
Vender vi os mod de etablerede eksterne foreninger – altså foreninger der ikke er funderet i boligområderne men opererer mere bredt - tegner interviewene et billede af, at deltagelsen i disse foreninger er ret lav. Flere interviewpersoner påpeger, at børnene og de unge i de udsatte boligområder er lokalpatriotiske og ikke i så høj grad engagerer sig i foreningsaktiviteter uden for området. Naturligvis er der også børn og unge i disse områder, der går til fodbold, boksning, dans mv. uden for deres eget område. Således er op mod 60% af de 200 medlemmer i en klub som Hasle Boldklub fra Herredsvang og Bispehaven. Men generelt forekommer det, at mobiliteten er en udfordring. Aktiviteternes placering er særdeles vigtig for børnene og de unge fra disse boligområder. I Viby Basket oplever man en stor forskel i deltagelsen fra boligområderne i Viby Syd alt efter om træningen er placeret på Søndervangsskolen eller i Viby Hallen, om end der kun er tale om en afstand på et par kilometer.

Dette billede af en begrænset deltagelse i foreningslivet understøttes af flere studier, der peger på, at unge med indvandrerbaggrund i mindre grad end danske unge benytter sig af foreninger (Dahl, 2007: s. 28). Disse studier er relevante i denne sammenhæng, idet andelen af børn og unge med en anden etnisk baggrund end dansk udgør op mod 80% - 90% i flere af de undersøgte områder. Ifølge undersøgelserne kan den begrænsede deltagelse hænge sammen med en række forskellige forhold så som manglende kendskab til den danske foreningsform blandt både forældre og børn med etnisk minoritetsbaggrund, kulturelt betingede forskelle i det at dyrke en interesse eller en idræt, manglende forældreopbakning til børnenes foreningsdeltagelse og økonomiske vanskeligheder med at betale udstyr og kontingent (ibid. s. 28). Disse barrierer for deltagelse er af flere interviewpersoner også blevet fremhævet som helt centrale i forhold til at forstå børnenes og de unges engagement i foreningslivet eller manglen på samme. I det følgende diskuteres og uddybes udfordringerne på dette felt nærmere.

Barrierer og udfordringer i forhold til børn og unges integration i foreningslivet

De unges adfærd og foreningernes evne til at rumme de unge

Flere interviewpersoner har peget på, at visse børn og unge fra boligområderne kan have svært ved at begå sig i foreningerne. Der er da også konkrete erfaringer med denne problemstilling i de

idrætsforeninger, vi har talt med. I Hasle Boldklub har man haft problemer med at rumme de ældre drenge over 13-14 år på grund af en meget hård tone, der har fået andre medlemmer til at melde sig ud. Den hårde omgangsform har ganske enkelt gjort det svært at få holdene til at hænge sammen, hvilket har medført, at holdene for de ældre drenge nu er nedlagt. I Viby Basket har man ligeledes oplevet problemer med en hård tone blandt de unge fra Søndervangsområdet, hvilket betyder, at klubben i dag er betænkelig ved målrettet at rekruttere børn og unge fra dette område. Klubben påpeger dog også, at der er børn og unge fra området, der som medlemmer af klubben i dag fungerer rigtig godt. Men man er bevidst om de udfordringer det kan give, hvis antallet af børn og unge med en meget udadreagerende adfærd stiger kraftigt.

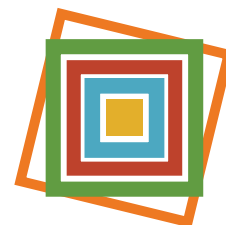
Århus Kommunes idræts- og integrationskonsulenter oplever, at en del foreninger indtager en ret passiv rolle i forhold til at rumme og integrere børnene og de unge fra de udsatte boligområder i foreningerne. Mange foreninger er i princippet åbne overfor børnene og de unge – de må gerne være medlemmer og deltage i aktiviteter, men de skal kunne begå sig på lige fod med andre medlemmer, og foreningen vil ikke som sådan gøre noget særligt for at rumme dem. Ifølge idræts- og integrationskonsulenterne handler denne indstilling i vid udstrækning om, at mange foreninger kæmper med at skaffe frivillige og dermed har et øget fokus på at skåne deres frivillige. Dette indebærer blandt andet, at mange foreninger satser på at have en gruppe medlemmer, hvor man som frivillig træner kan koncentrere sig om selve sporten og aktiviteten og ikke skal håndtere sociale udfordringer. På denne baggrund er foreningerne generelt tilbageholdende med målrettet at rekruttere børn og unge fra de socialt udsatte boligområder, om end der i disse områder er mange børn og unge og dermed mange potentielle medlemmer.

Når alt dette er sagt omkring de unges adfærd og foreningernes evne og vilje til at rumme dem, skal det påpeges, at der naturligvis også er børn og unge fra disse områder, der fungerer fint i foreningerne, lige som der også er foreninger, der arbejder bevidst med deres rummelighed og sociale profil. Ovenstående er et generelt billede af problemstillingen.

Børnenes og de unges evne til at begå sig i foreningerne hænger imidlertid ikke kun sammen med deres egen adfærd og omgangsform – det handler også i høj grad om forældrenes indstilling til deres børns fritidsliv.

Forældrenes rolle

Ifølge mange af interviewpersonerne er det en stor udfordring i forhold til børnenes og de unges integration i foreningslivet, at forældrene ikke eller kun i meget begrænset omfang formår at bakke op om deres børns fritidsliv. Som en af interviewpersonerne udtrykker det, så har mange af foreningerne hårdt brug for flere medlemmer, men de har bestemt også brug for forældre, der kan køre til kampe, vaske trøjer o.s.v. Det er der en relativ stor del af forældrene i disse boligområder, der ikke formår, og derfor kommer særligt børn og unge fra socialt belastede familier til kort i forhold til integration i de

etablerede foreninger. Den manglende forældreopbakning er rigtig svær at have med at gøre i foreninger, der baserer sig på frivillige kræfter og engagement fra blandt andet forældrene.

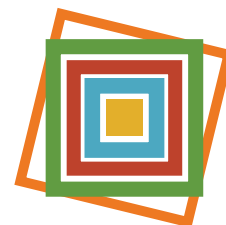
Man kan så spørge, hvad det begrænsede forældreengagement handler om og bunder i. Af interviewene fremgår det, at der helt overordnet er to problematikker. Dels handler det om manglende foreningstradition blandt de etniske minoriteter, og dels handler det om manglende overskud og ressourcer. For at tage det sidste først, så kræver det et vist overskud at bakke op om sine børns fritidsaktiviteter, og det overskud er der forældre, der ikke besidder, fordi de slås med egne problemer. I forhold til den manglende foreningstradition fremgår det af interviewene, at der blandt forældrene med en anden etnisk baggrund end dansk er en udbredt mangel på forståelse for foreningstankegangen og frivilligt arbejde. Nogle forældre har en fornemmelse af, at foreningerne er kommunale enheder, der stiller en fuld servicepakke til rådighed og forstår dermed ikke, at de som forældre har en aktie i at få klubben til at fungere. De ser det ganske enkelt ikke som noget, de som forældre skal bidrage til.

Kontingent

En tredje udfordring eller barriere i forhold til at få børnene og de unge fra boligområder som Gellerup/Toveshøj, Herredsvang, Viby Syd og Bispehaven til at deltage i foreningslivet er kontingentet. Dette påpeger såvel Århus Kommunes idræts- og integrationskonsulenter som de foreninger, vi har talt med – dog uden dette forhold betragtes som den primære barriere.

Som en måde at imødegå udfordringerne omkring kontingentbetaling på, introducerede Århus Kommune i august 2007 fritidspasset for en to-årig forsøgsperiode med midler fra Socialministeriet. Ordningen giver mulighed for, at nogle af kommunens dårligst stillede familier kan få et tilskud på op til 1000 kroner om året til kontingent i ét fritidstilbud. Kontingentet kan kun gives i forbindelse med deltagelse i organiserede idræts-, kultur og fritidsaktiviteter, og gives ikke til f.eks. deltagelse i politiske partier eller religiøse foreninger. Tilbuddet gælder for børn 0.-9. klasse i familier med en husstandsindkomst på op til 162.000 kr. om året.

Ifølge en redegørelse fra Sport og Fritid, Århus Kommune til byrådet, september 2008 blev der i sæsonen 2007/2008 udstedt 1105 fritidspas, hvoraf 225 personer valgte at gøre brug af passet. I sæsonen 2008/2009 er antallet af udstedte fritidspas steget til 1585. Heraf var blot 38 benyttet i september måned 2008. Denne begrænsede anvendelse af passet kan skyldes flere forskellige forhold. For det første er det værd at notere sig, at fritidspasset kun kan anvendes til kontingentbetaling og ikke til betaling af øvrige udgifter til udstyr, stævne- og turneringsdeltagelse m.v.. Det kan være problematisk for nogle familier og afholde dem fra indmeldelse i en forening. For det andet er det gennem interviewene blevet tydeligt, at kendskabet til ordningen er temmelig begrænset – både blandt de potentielle brugere og foreningerne. Vurderingen fra flere sider er, at det ikke alene er nok at sende fritidspassene ud til de familier, der er berettiget til det. Udstedelsen af passene bør følges op af en mere massiv informationsindsats både til foreninger og til familierne, og måske en støttefunktion i forhold til reelt at få gjort brug af passet.

Derudover er der ifølge foreningskonsulenterne også den problematik, at nogle af de etablerede foreninger ikke gider det besvær, der kan være med at hjælpe deres medlemmer med at få gjort brug af ordningen. Det koster rent administrativt for foreningen, og der ikke nødvendigvis noget klart incitament for foreningerne. De ender med et kontingent og et nyt medlem, som de måske ikke engang er så interesseret i at have. En måde at håndtere denne problemstilling på kunne være, at kommunen giver foreningerne et administrationsgebyr, så de ikke har udgifter ved at få medlemmer under fritidspasordningen.

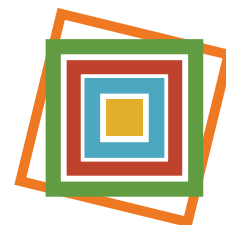
Alt i alt må man sige, at der har været nogle udfordringer omkring fritidspasordningen i den to-årige forsøgsperiode. Med afslutningen af forsøgsordningen den 30. juni 2009 skal den evalueres, og det vil herefter vise sig, hvorvidt der er basis for en permanentgørelse. I det omfang ordningen skal gøres permanent, er der som beskrevet ovenfor god grund til at styrke informationsindsatsen omkring ordningen, at tilbyde konkret støtte og vejledning i anvendelse af passet samt måske at arbejde med incitamentsstrukturene i foreningerne. På den måde vil fritidspasordningen kunne gøres til et mere reelt bud på at håndtere den udfordring, der er omkring kontingentbetalingen for nogle af de socialt udsatte familier i boligområderne.

Udvikling af foreningstilbud - anbefalinger

Som beskrevet ovenfor er der en række udfordringer omkring børn og unges deltagelse i foreningslivet. Hvis foreningsaktiviteterne skal udvikles til mere reelle tilbud for børnene og de unge i de fire områder, kan man med fordel sætte ind med en indsats på såvel udbuds- som efterspørgselssiden. Udbudssiden forstås her som foreningernes kapacitet til at rumme børnene og de unge, mens efterspørgselssidens handler om børnene og de unge og deres evne til at indgå i foreningerne.

Støtte til børn, unge og deres forældre

I forhold til sidstnævnte – efterspørgselssiden – har flere interviewpersoner peget på behovet for en konkret støttefunktion på det individuelle plan, hvor børn og forældre understøttes af professionelle medarbejdere, der kan hjælpe dem ind i foreningslivet. Dette behov udtrykkes af såvel kommunale klubledere og boligsociale medarbejdere som idrætsforeninger. Tankegangen er, at det ville være nyttigt med en form for støttepersoner med indsigt i børnenes og de unges baggrund, der kan aflaste de ofte unge frivillige trænere både i forhold til håndteringen af de unge men også i kontakten med forældrene. Helt konkret fremhæver flere den tidligere Fritidsbutik i Århus Vest som et tiltag man med fordel kunne iværksætte igen. Fritidsbutikken, der blev drevet af Århus Kommune som et projekt i Århus Vest i årene 1999-2006, havde til formål at få børn og unge i alderen 7-18 år med anden etnisk baggrund ind i fritidslivet eller hjælpe dem til at få et fritidsjob. Fritidsbutikken fungerede som en brobygger mellem børnene og deres forældre på den ene side og foreningerne på den anden side. Ud over kontakten med børnene og de unge bestod indsatsen i målrettet oplysningsarbejde i forhold til forældrene omkring foreningslivet generelt, de tilgængelige tilbud og også praktiske forhold som kontingentbetaling, afstand

og transportmuligheder mv. Herefter introducerer fritidsvejlederne børnene og deres forældre til den forening og de konkrete tilbud, som de ønsker at gøre brug af, ligesom der følges op omkring fremmøde, betaling mv. når barnet/den unge er startet på aktiviteten (Styrelsen for Social Service, 2006).

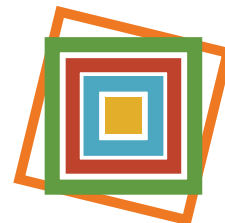
Med en indsats som Fritidsbutikken vurderer de forskellige grupper af interviewpersoner, at børnenes og de unges muligheder for integration i foreningerne vil være væsentligt forbedrede. Men der er også flere, der peger på, at denne støttefunktion for børnene og de unge ikke er tilstrækkelig. Der er også brug for at arbejde med foreningerne, så efterspørgsels- og udbudssiden følges ad. Sideløbende med indsatsen for børnene og de unge er der behov for at kapacitetsopbygge foreningerne, så de bedre kan rumme børnene og de unge. Og her kan det både handle om en indsats for de bredere dækkende og mere etablerede foreninger og de beboerdrevne foreninger i boligområderne.

Pædagogisk støtte til trænere

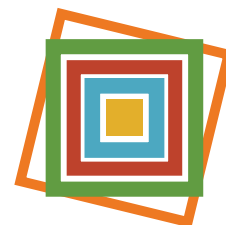
I forhold til de etablerede foreninger, der er velkonsoliderede drifts- og administrationsmæssigt, peger undersøgelsen på, at der primært er behov for en indsats på trænersiden, hvor foreningerne er baseret på frivillige og ofte unge trænere, der måske ikke altid har den fornødne ballast til at håndtere de unge. Således efterlyser ungdomsformanden for Hasle Boldklub helt konkret støtte fra kommunen i forhold til at finde de rette personer, der har den sportslige og ikke mindst pædagogiske ballast til at træne de unge. Det kunne f.eks. være i form af, at man købte pædagoger eller lærere fri fra deres arbejde nogle timer om ugen til at træne de unge og følge nogle hold.

Udvikling af lokale foreninger

Vender vi blikket mod de mere lokale områdebaserede foreninger, der udgår fra boligområderne, er problematikkerne og udfordringerne som tidligere beskrevet nogle andre, end når vi ser på de mere etablerede foreninger. De lokale foreninger har nogle klare udfordringer drifts- og administrationsmæssigt, ligesom de ofte er mere enstrenget rent aktivitetsmæssigt. På denne baggrund peger flere interviewpersoner på, at der også er behov for at udvikle de lokale foreninger, så de i højere grad kan fungere som fritidstilbud til børnene og de unge i boligområderne. Udviklingsindsatsen i forhold til de lokale områdebaserede foreninger kan bestå i såvel råd og vejledning omkring administration og drift som uddannelse af frivillige trænere og ledere samt en målrettet indsats for at udvide aktivitetsviften. For de lokale foreninger er det en enorm udfordring, at det frivillige engagement i områderne er begrænset. På denne baggrund er der behov for at få engageret flere frivillige. Men det er ikke gjort hermed. Det er også nødvendigt, at de frivillige klædes på til at drive foreningen på en hensigtsmæssig måde, så den bliver solid og levedygtig. I denne sammenhæng peger undersøgelsen på, at det er helt centralt at gøre en indsats for, at de eksisterende foreninger udvider deres aktivitetsvifte, så de f.eks. ikke kun tilbyder fodbold men også andre aktiviteter. Med en sådan samling af mange aktiviteter under enkelte foreninger i stedet for at have en bred vifte af foreninger med hver deres nicheaktivitet vil det være nemmere for eksempelvis kommunale foreningskonsulenter at yde støtte,

rådgivning og vejledning til foreningerne omkring administrative forhold og drift af foreningen. Så foreningsudvikling i områderne handler ikke nødvendigvis om at få skabt flere foreninger men at få de eksisterende foreninger styrket drifts- og aktivitetsmæssigt.

Udvikling af børns og unges fritidsliv – nogle overordnede diskussioner

I ovenstående afsnit omkring klub- og foreningstilbuddene er en række konkrete forslag til udvikling af tilbuddene præsenteret. En ting er imidlertid hvorledes de konkrete tilbud kan udvikles, en anden er de mere principielle spørgsmål, der knytter sig til udviklingen af børn og unges fritidsliv. I denne undersøgelse har særligt to principielle spørgsmål været fremtrædende i interviewene med professionelle aktører på fritidsområdet. Det drejer sig dels om, hvorvidt man i udviklingen af fritidslivet i boligområderne skal satse på interne eller eksterne tilbud, samt hvilke perspektiver der er i henholdsvis en satsning på strukturerede og mere ustrukturerede åbne tilbud. Disse to spørgsmål drøftes nærmere i det følgende.

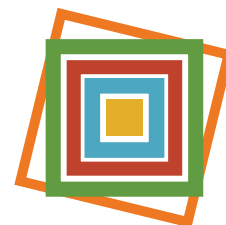
Satsning på interne contra eksterne tilbud

I udviklingen af børn og unges fritidsliv er der flere interviewpersoner, der peger på behovet for en stillingtagen til fordelene og ulemperne ved at satse på henholdsvis eksterne tilbud uden for boligområdet og interne tilbud med base i området.

Nogle af interviewpersonerne ser det som en opgave for dem i højere grad at få de unge til at benytte sig af eksterne fritidstilbud. De ser dette som en fordel, da det vil være med til at få de unge fra de udsatte områder til i højere grad at føle sig som en del af hele samfundet og ikke kun som en del af deres område. De vil lære at begå sig i andre sammenhænge. Frygten for nogen er, at man med en for ensidig satsning på aktiviteter i boligområderne kommer til at fastholde de unge i en identitet, der er bundet op på boligområdet. Hermed kan det blive et chok, når de unge en gang er 'tvunget' til at skulle fungere udenfor området i forbindelse med uddannelse og arbejde. På den måde kommer man måske i virkeligheden til at gøre dem en bjørnetjeneste ved at skabe for mange aktiviteter i området.

På den anden side er der også mange af interviewpersonerne, der påpeger, at den relativt udbredte ressourcemangel blandt forældrene gør, at der *skal* være fritidstilbud i boligområderne. En del forældre har ganske enkelt ikke det fornødne overskud til at bakke op om deres børns fritidsliv i et omfang, der sætter dem i stand til at benytte eksterne tilbud. Ligeledes mener flere interviewpersoner, at det kan være en fordel at være sammen med folk, man kan identificere sig med. Herved kan der opstå positive rollemodeller. Hertil kommer, at medarbejderne eller de frivillige i de områdeinterne fritidstilbud kender de unge og deres udfordringer og dermed bedre vil kunne rumme dem. Hvis man satser på det eksterne, vil man måske tabe de mest ressourcetsvage børn og unge på gulvet. Endelig er der også nogle af interviewpersonerne, der peger på, at integrationen egentlig går begge veje, sådan at det ikke kun handler om at trække børn fra boligområderne ud, men i lige så høj grad handler om at åbne boligområdet op, så flere udefra vil finde det attraktivt at tage til boligområderne. Således er der to perspektiver i diskussionen, nemlig hensynet til individet og dennes muligheder i fremtiden og på den anden side hensynet til boligområdets og dets mulige tiltrækningskraft.

I virkeligheden handler det nok ikke om en satsning på enten det eller det andet. Flere peger på, at den mest frugtbare vej snarere er en middelvej, hvor man både tænker i at forbedre rammerne og

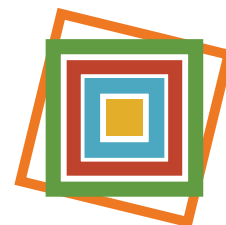

aktiviteterne i boligområdet, og samtidig er opmærksom på i højere grad at hjælpe de unge til at benytte sig af aktiviteter og foreninger ude i byen. Samtidig handler det også om, at de eksisterende fritidstilbud arbejder med at tage på ture ud af området, sådan at der på den måde kan skabes større kendskab til det omkringliggende samfund. Denne både-og-strategi er i høj grad baseret på en erkendelse af, at børnene og de unge har forskellige forudsætninger. I forhold til brugen af eksterne tilbud vil det nok i større omfang være de ældre og mere ressourcestærke børn/unge, der kan benytte disse tilbud, mens de yngre og mindre ressourcestærke børn vil have behov for tilbud i deres boligområde.

Skal man satse på begge heste og dermed også orientere sig mod etablering af interne tilbud i boligområderne, kræver det en grundig stillingtagen til, hvordan man gør det på en fornuftig og givtig måde. Der er blandt nogle af interviewpersonerne en vis projektræthed, idet man har oplevet rigtig mange projekter, der er kommet og gået, og hvor problemet er, at de gode projekter ikke bliver gjort til daglig drift. Det opleves i stedet, at projekterne forsvinder, når midlerne slipper op og dermed fastholdes de unge ikke i en langvarig god udvikling. Der efterlyses altså vedvarende aktiviteter. Samtidig er der en risiko for, at konkrete projekter skaber en konkurrencesituation til eksisterende foreninger i nærområdet eller til klubberne, og at man kommer til at 'kæmpe' om de samme unge. Således oplever nogen af interviewpersonerne, at midlertidige projekter med mange midler i ryggen og tilbud om gratis aktiviteter i gode rammer trækker børnene/de unge væk fra foreningerne, klubberne og andre etablerede tilbud, som efter projekternes afslutning har svært ved at få fat i de unge igen. På den måde efterlades børnene og de unge i et tomrum. For at undgå at skabe disse tomrum for områdernes børn og unge er der ifølge flere interviewpersoner behov for, at man som aktører på dette felt bliver endnu bedre til at samarbejde og koordinere, så nye tiltag sammentænkes og om muligt bindes op på eksisterende kræfter i stedet for at skabe en konkurrencesituation.

Udeliv eller strukturerede fritidstilbud

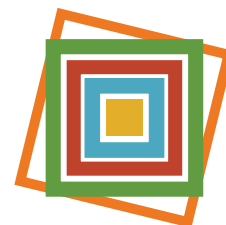
I vores undersøgelse af fritidslivet for børn og unge har vi fokuseret på det kommunale område og på foreningslivet. En anden vigtig del af børn og unges fritidsliv er det fritidsliv, der ikke er bundet op på at være i en forening eller klub; nemlig det uformelle fritidsliv, hvor børn og unge mødes og er sammen for at lave forskellige aktiviteter eller bare for at hænge ud. Her spiller udearealerne en vigtig rolle. Det gør de ikke mindst i de undersøgte områder, fordi der her bor børnerige familier i lejligheder, der ikke altid er store nok til, at alle børn kan have deres eget værelse. Dermed er børn og unge meget ude her, og det stiller helt særlige krav til udearealerne. På denne baggrund er det særdeles vigtigt ikke at reducere udviklingen af børn og unges fritidsliv til et spørgsmål om etablering og udvikling af strukturerede, formaliserede tilbud i klub- eller foreningsregi. Børn og unges fritidsliv skal tænkes bredere med en inddragelse af udearealerne og faciliteterne i boligområderne. Fritidsliv er ganske enkelt også udeliv, og gode fysiske rammer kan skabe positive sociale relationer mellem børn og unge (Børresen og Schytte, 2008: s. 48).

Der er rigtig mange af interviewpersonerne, der har peget på, at der simpelthen mangler bedre udefaciliteter i områderne. Dette drejer sig om boldbaner og multibaner, men det drejer sig også om muligheder for opholdssteder, hvor de unge kan føle sig trygge. *Det handler om at tænke i muligheder for ophold og anvendelighed*, som en af FU-lederne udtrykker det. Flere interviewpersoner fremhæver også det vigtige i, at børn har mulighed for uformelle mødesteder. De uformelle mødesteder og spontane og ustrukturerede aktiviteter er særdeles vigtige for børnene og de unge i netop disse områder, fordi de måske til tider kan have svært ved at indgå i for snævre rammer.

I udviklingen af udearealerne handler det ifølge såvel interviewpersonerne som en undersøgelse af unges udeliv i multietniske områder om at få skabt nogle udefaciliteter, der signalerer kvalitet og ikke er nedslidte, da dette vil have en positiv effekt på, hvordan de bliver brugt (Børresen og Schytte, 2008: s. 49-52). Endelig skal man tage de unge med i overvejselsen om, hvordan udearealerne skal udformes. Flere af interviewpersonerne savner, at de unge i højere grad inkluderes, når udearealerne skal udvikles og udformes.

Så vidt vigtigheden af at erkende udearealernes betydning for børn og unge i boligområderne. Undersøgelsen peger dog også på, at positive mødesteder ikke er nok. Der er ifølge både klub- og FU-ledere, men også de boligsociale medarbejdere og afdelingsformænd, behov for de strukturerede tilbud med ordentlig voksenkontakt og pædagogisk styring. Der er rigtig mange børn i disse områder set i forhold til andelen af voksne, og hertil kommer, at en del af voksengruppen har begrænset overskud. På denne baggrund er der i disse områder i allerhøjeste grad brug for de strukturerede tilbud, hvor børnene og de unge kan blive udfordret og socialiseret. Det handler dermed om at arbejde på begge arenaer – udviklingen af et godt fritidsliv for børn og unge i boligområderne kræver både en målrettet indsats i forhold til udvikling og reovering af udearealerne til gavn for børnene og de unge, men også et fokus på at få flere integreret i foreninger og klubber.

Konklusion

Denne rapport har behandlet fritidslivet for børn og unge i fire udsatte boligområder i Århus, nemlig Viby Syd, Bispehaven, Herredsvang og Gellerup/Toveshøj. Overordnet set peger undersøgelsen på, at fritidslivet i disse områder ikke er så veludviklet, som man kunne ønske – både i forhold til foreningslivet og de kommunale klubtilbud.

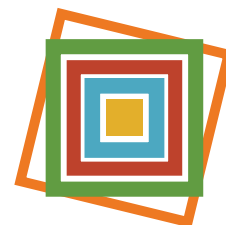
På foreningssiden tegner undersøgelsen et billede af et svagt og uudviklet foreningsliv i områderne, hvilket betyder, at der i høj grad mangler idrætsaktiviteter. Samtidig peger flere på, at børn og unge fra områderne i ringe omfang benytter sig af eksterne foreninger. Foreningerne kan have svært ved at rumme børnene og de unge på grund af udadreagerede adfærd eller på grund af manglende forældreopbakning.

Med et svagt foreningsliv er meget af fritidslivet i områderne bundet op på de kommunale klubber. Set i dette lys er det paradoksalt, at særligt fritidsklubberne har relativt lave dækningsgrader. Et højt kontingent og en til tider meget skæv medlemssammensætning er ifølge klub- og FU-ledere væsentlige barrierer i forhold til at kunne tiltrække flere børn og unge. Samtidig er der i disse områder en særlig udfordring omkring de mange pendlerbørn, der går på andre skoler end distriktsskolen. Denne fragmenterede struktur på skoleområdet gør det vanskeligt at få skabt et naturligt flow mellem SFO og klub, idet klubberne i boligområderne skal orientere sig i retning af rigtig mange forskellige skoler i hele byen.

Med ovenstående udfordringer in mente forekommer der at være et stort behov for at udvikle og forbedre fritidslivet for de mange børn og unge i de udsatte boligområder i Århus. I rapporten er der en række anbefalinger til udvikling af klubberne og foreningslivet, så flere af børnene og de unge i de udsatte boligområder integreres som brugere af tilbuddene:

Klubber:

- **Fjernelse eller nedsættelse af kontingentet i klubberne i de udsatte boligområder.** Kontingentet, særligt på fritidsklubdelen, er meget højt beboernes indkomst taget i betragtning. En fjernelse eller nedsættelse af kontingentet vil gøre det åbne klubtilbud åbent *i praksis* og vil være i fuld overensstemmelse med Århus Kommunes børn og unge-politik om at behandle børn og unge forskelligt for at give dem lige muligheder (Børn og ungepolitik, Århus Kommune, 2008, s. 13).
- **Udvikle de fysiske rammer for klubben.** Gode fysiske rammer, der fremstår velholdte og indbydende, sender et positivt signal til forældre og børn. Samtidig er det vigtigt, at klubben placeres et sted, der ikke forbindes med ballade – f.eks. i forbindelse med en pædagogisk ledet legeplads.
- **Særlig indsats for pendlerbørn og busbørn.** Der er behov for en afklaring af, hvor pendlerbørn og busbørn hører til fritidsmæssigt, så de rette samarbejdsrelationer kan etableres klubber og

skoler imellem. Dette er en vigtig indsats, såfremt pendlerbørnene og busbørnene ikke skal tabes i et fritidsmæssigt tomrum mellem deres skoleområde og boligområde.

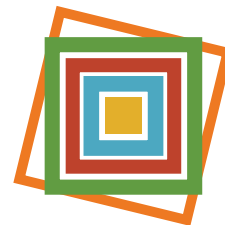
Foreninger:

- **Professionelle fritidsvejledere til børn/unge og deres forældre.** Med henblik på at øge børn og unges muligheder for integration i de etablerede foreninger kunne man overveje at genetablere og udbrede den tidligere Fritidsbutik fra Århus Vest. Såfremt fritidspasset permanentgøres kunne fritidsvejlederne samtidig fungere som informationsbærere i forhold til at udbrede kendskabet til og brugen af fritidspasordningen.
- **Støtte til de etablerede foreninger.** Med henblik på at øge foreningernes kapacitet til at tage imod børnene og de unge kunne det være en idé med kommunalt finansierede støttepersoner med den fornødne pædagogiske ballast til at aflaste de frivillige trænere i arbejdet med de mere udfordrende børn og unge.
- **Støtte til de lokale beboerdrevne foreninger i boligområderne.** Med henblik på at sikre lokale tilbud til de børn og unge, der af forskellige grunde ikke magter at gøre brug af eksterne tilbud, er der behov for at udvikle det lokale foreningsliv i boligområderne. Det vil være hensigtsmæssigt om en sådan indsats i videst muligt omfang fokuserer på de eksisterende foreninger og forsøger at få gjort dem stærkere driftsmæssigt samt bredere funderet aktivitmæssigt.

I ovenstående anbefalinger ligger der implicit en opfattelse af, at udviklingen af børn og unges fritidsliv forudsætter en satsning på såvel interne som eksterne tilbud. Udviklingen af fritidslivet for de mange børn og unge i de udsatte boligområder handler ikke alene om at skabe flere aktiviteter i boligområderne men også om at sætte børn og unge i stand til i højere grad at gøre brug af de omkringliggende tilbud. Ved en for ensidig satsning på aktiviteter i boligområderne risikerer man at bidrage til, at børnene og de unge fastholdes i en identitet, der er bundet op på boligområdet i stedet for at motivere dem til at udvide deres horisont. På den anden side er det dog også vigtigt, at der foregår ting i nærområdet – både af hensyn til livet i boligområderne men også af hensyn til de børn, der ikke er i stand til at gøre brug af eksterne tilbud.

Med ovenstående anbefalinger er det vigtigt at pointere, at fritidslivet er andet og mere end deltagelse i foreninger og klubber. Fritidsliv er også udeliv, og derfor er det helt centralt, at der i de udsatte boligområder arbejdes med udearealerne, så de i højere grad giver mulighed for positive aktiviteter og gode sociale relationer mellem børn og unge.

Med disse konklusioner og anbefalinger lægger denne undersøgelse op til en indsats på flere niveauer og en fremtidig udvikling af fritidslivet i de udsatte boligområder baseret på koordinering og samarbejde kommune, frivillige foreninger og boligforeninger imellem. Kun herved kan en hårdt tiltrængt styrkelse af fritidslivet for de mange børn og unge i de udsatte boligområder realiseres.

Bilag 1: Liste over interviewpersoner

Anders Glahn, Fritids- og ungdomsleder i Fritidscenter 11

Michel Larsen, Fritids- og ungdomsleder i Fritidscenter 13

Kristian Avnsbøl, Fritids- og ungdomsleder i Fritidscenter 2

Johs. Justesen, Fritids- og ungdomsleder i Fritidscenter 9

Bassam El Daoud, leder i klubben i Bispehaven

Jakob Kristensen, konst. leder i klubben i Rosenhøj

Finbarr Walsh, klubleder Klub2teket i Herredsvang

Mohammed Ibrahim, leder i klubberne i Gellerup

Lilian Kjærsgaard, leder i Troldhøjen i Toveshøj

Martin Bernhard, pædagogisk leder på Søndervangsskolen

Helle Hansen, afdelingsformand i Gellerupparken

Troels Bo Knudsen, Afdelingsformand i Toveshøj

Maryam Fereidanian, Boligsocial medarbejder i Toveshøj

Susanne Bøgelund Jensen, Boligsocial medarbejder i Herredsvang

Susanne Stick, Boligsocial medarbejder i Rosenhøj

Pia Mortensen, Boligsocial medarbejder i Bispehaven

Morten Jespersen, Formand for ungdomsafdelingen i Viby Basket

Brian Rasmussen, Formand for ungdomsafdelingen i Hasle Boldklub

Heidi Lytje Oehlers, Idræts- og integrationskonsulent i Århus Kommune

Bjarke Nørgaard, Idræts- og integrationskonsulent i Århus Kommune

Bilag 2: Kildemateriale

Børresen, Sølvi Karin og Benny Schytte (2008). *Unge udeliv i multietniske boligområder*, SBI

Dahl, Karen Margrethe (2007). *Udsatte børns fritid – et litteraturstudie*, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Danmarks Statistik, KÅS-tal 2008

Styrelsen for Social Service (2006). *Evaluering af Fritidsbutikken i Århus*

Århus Kommune:

Århus Kommunes fritids- og ungdomsskoleplan, maj 2007

Århus Kommunes Børn og unge-politik, november 2008

Notat vedr. Budgettildelingsmodel for 5. kl.- 18 år, 2. maj 2007

Høringsmateriale vedr. Budgettildelingsmodel for fritids- og ungdomsskoletilbud 5. kl. til og med 17 år, 16. marts 2007

Kultur og Borgerservice: Besvarelse af SF's forespørgsel af 15. september vedr. medlemstal af idrætsaktive i områder med høj andel af socialt byggeri, 25. september 2008

Talmateriale fra Børn og Unge